

УДК 342.98

М. О. Єфремова

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ГРОМАДЯН
УКРАЇНИ: СТРОКИ, ПОРЯДОК ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ, ПІДСТАВИ
ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ**

На прикладі зарубіжного досвіду та діючих правових вимог Кодексу України про адміністративні правопорушення визначено підстави, строки та порядок обчислення строків адміністративного затримання громадян України, які скоїли неправомірні дії.

Ключові слова: адміністративне затримання, законодавство, тимчасове обмеження, конституційні права громадян, правопорушення.

Постановка проблеми. В умовах реформування адміністративно-правового законодавства особливо актуальними залишаються питання реформування інституту адміністративного затримання, тому що він передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, а життя і здоров'я, честь, гідність є найвищою суспільною цінністю України [1].

Аналітичні матеріали адміністративно-деліктної практики органів внутрішніх справ свідчать, що адміністративне затримання особи застосовується у 60 % випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності. Це пояснюється, з одного боку, доцільністю та практичною спрямованістю такого заходу адміністративного примусу, з іншого, – широтою правових приводів його застосування. Водночас відсутність чіткого регулювання процесуального порядку застосування адміністративного затримання, а саме приводів та підстав застосування, строків та порядку їх обчислення, призводить до порушення порядку застосування адміністративного затримання, наслідком чого є порушення прав і свобод громадян.

У зв'язку з цим актуальним науковим завданням вбачається на основі дослідження процесуального порядку застосування органами внутрішніх справ адміністративного затримання особи визначити підстави та строки адміністративного затримання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику адміністративного затримання розглядали у своїх працях такі провідні вчені, як О. Андрійко, О. Бандурка, Ю. Битяк, А. Васильєв, І. Голосніченко, С. Гончарук, Є. Додін, М. Дорогих, В. Зуй, Р. Калюжний, С. Ківалов, Л. Коваль, В. Колпаков, В. Опришко, О. Остапенко, І. Пахомов, В. Петков та ін.

© М. О. Єфремова

З нашого погляду, на особливу увагу заслуговують питання розгляду зарубіжного досвіду формування інституту адміністративного затримання, тому що запозичення окремих його елементів може стати вагомим кроком на шляху до ефективної адміністративно-правової реформи.

Так, Т. Ф. Весельска акцентує увагу на розвиткові інституту адміністративного затримання у Сполучених Штатах Америки та Великій Британії [1]. Вона зазначає, що всі особи, які піддані тимчасовому затриманню, обов'язково проходять дактилоскопіювання, фотографування, ідентифікацію та перевірку по обліках.

Досить цікавою є позиція А. В. Столітнього, який, розглядаючи зарубіжний досвід застосування адміністративного затримання, пропонує запозичення для України міжнародного досвіду Австрії у частині визначення особі зобов'язання будь-якого виду забезпечення, тобто застосування адміністративного арешту лише у разі, коли особа відмовляється від внесення штрафу [6].

Науковий огляд визначень поняття адміністративного затримання громадян у сучасній науці адміністративного права дає змогу констатувати, що єдиного розуміння цього поняття немає.

О. П. Корєнев адміністративне затримання визначає як тимчасове позбавлення громадянина особистої свободи з метою припинення його протиправних дій і забезпечення правопорядку [5].

Термін “тимчасове обмеження” авторами вибрано не зовсім вдало. Тимчасово – це означає на певний час, але в таке поняття можна вкладати обмеження волі як на кілька хвилин, так і на кілька років, і все це будуть тимчасові терміни. Видається більш

правильним термін “короткочасне”, що означає обмеження волі на порівняно короткий строк.

Л. Л. Попов під адміністративним затриманням розуміє примусове, як правило, короткочасне обмеження свободи дій і пересування особи, що вчинила адміністративне правопорушення, яке застосовується з метою припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпані інші заходи впливу щодо порушника.

Як вважає М. І. Рябов, затримання громадян в адміністративному порядку є особливим заходом примусу, що має своїм призначенням не тільки припинення правопорушень, але і забезпечення умов своєчасного і правильного провадження в адміністративних справах і невідворотності покарання за скоєне.

Г. Т. Агеєнкова під особистим адміністративним затриманням розуміє короткочасне обмеження особистої свободи – свободи дій, пересування і спілкування особи, яка підозрюється у вчиненні правопорушення або явно вчинила його.

Виходячи з перерахованих вище ознак адміністративного затримання громадян, можна сформулювати таке визначення цього інституту: *адміністративне затримання громадян* – це є примусове, короткочасне обмеження конституційного права громадян на особисту недоторканність, що застосовується уповноваженими на те особами з метою припинення (недопущення) правопорушення, усунення його шкідливих наслідків, забезпечення необхідних умов для притягнення винуватої особи до адміністративної відповідальності або виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення.

Мета статті полягає у вирішенні наукового завдання щодо з'ясування сутності, підстав та строків адміністративного затримання особи органами внутрішніх справ МВС України.

Виклад основного матеріалу. На відміну від доставлення, адміністративне затримання може застосовуватися міліцією не за будь-яке адміністративне правопорушення, а лише за деякі з них, що перераховані у ст. 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), – при вчиненні дрібного хуліганства, недотриманні порядку організації і проведення зібрань, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при розповсюдженні брехливих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі працівника міліції, а також військовослужбовця чи образи їх,

публічних закликах до невиконання вимог працівника міліції, при прояві неповаги до суду, при порушенні правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконному продажу товарів або інших предметів, торгівлі з рук у невстановлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появі у громадських місцях у п'яному вигляді, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України [2]. Перелік цих правопорушень можна визначити як підстави для застосування адміністративного затримання.

На думку А. Т. Комзюка, наведена норма закону не відповідає потребам практики припинення адміністративних проступків. Міліція повинна мати право застосовувати адміністративне затримання в усіх випадках, коли на неї покладається складення протоколів про ці проступки (ст. 255 КУпАП). Оскільки з цією метою допускається доставлення порушника, автор припускає, що логічно було б передбачати його затримання на певний час, необхідний для складення протоколу. Адже без цього скласти протокол практично неможливо [3]. Така думка є слушною, проте, з нашого погляду, неможливо обмежити у часі складання процесуальних документів за фактом вчинення правопорушення (протоколу, пояснення особи, яка підозрюється у скоєнні правопорушення, пояснень свідків та ін.), тим більше, що існує загальний строк адміністративного затримання, який відповідно до ч. 1 ст. 263 не може тривати більше трьох годин.

Є певні процесуальні проблеми щодо визначення моменту початку строку адміністративного затримання. Так, А. Т. Комзюк зазначає, що закон не встановлює порядок обчислення строку адміністративного затримання у випадках, коли особа спочатку доставляється у штаб громадського формування з охорони громадського порядку чи в інше приміщення, а вже потім – у міліцію [3].

На нашу думку, моментом початку строку адміністративного затримання слід вважати час виявлення адміністративного правопорушення, що стало підставою адміністративного затримання. Процесуальною фіксацією початку часу адміністративного затримання має стати зазначення його у протоколі адміністративного затримання.

Як було вказано, адміністративне затримання застосовується у випадку вчинення

окремих правопорушень, перелік яких визначений у ст. 262 КУпАП. Однак слід визнати, що згадана норма потребує постійного доповнення окремими складами правопорушень, які вводяться до Особливої частини КУпАП. Однак у Законі України “Про міліцію” (п. 5 ст. 11) не дається переліку адміністративних правопорушень, у разі вчинення яких осіб може бути затримано, крім цього передбачається затримання з метою розгляду справи по суті [4]. Ця норма не збігається з правилами ст. 262 КУпАП, хоча її зміст більше відповідає потребам практичної діяльності міліції з охорони правопорядку.

Удосконалення процесуального порядку застосування адміністративного затримання вбачається нами у необхідності закріплення терміну його здійснення залежно від підстав затримання. Безперечно, адміністративне затримання суттєво обмежує права громадян, у зв'язку з чим важливе точне додержання його строків. Як правило, воно не може перевищувати трьох годин, за винятком: особи, підозрювані у вчиненні злочину, можуть бути затримані на сімдесят дві години; особи, які підозрюються у вчиненні правопорушень, – на строк від двадцяти чотирьох до двохсот сорока годин виключно за рішенням суду.

До розгляду справи суддею можуть бути затримані також особи, які незаконно перетнули державний кордон України, порушили порядок організації і проведення зібрань, мітингів, вуличних походів і демонстрацій або проявили неповагу до суду чи торгували з рук у невстановлених місцях.

Особливий порядок обчислення строку адміністративного затримання встановлено для правопорушників, які перебувають у стані сп'яніння. Час їх перебування до витвердження у приміщенні органу внутрішніх справ у строк адміністративного затримання не зараховується; цей строк обчислюється лише з моменту витвердження зазначених осіб. Однак законодавством не встановлено, хто визначає стан сп'яніння особи та момент її витвердження. Очевидним є те, що таку оцінку повинен давати медичний працівник або працівник міліції, але за чітко визначеними та нормативно закріпленими критеріями стану сп'яніння.

Висновки

Отже, приводами адміністративного затримання є: необхідність забезпечення

своєчасного, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності із законом; забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, згідно з переліком, який визначений у ст. 262 КУпАП.

Строк адміністративного затримання громадян України залежить від ступеня суспільної шкідливості адміністративного правопорушення та виду адміністративного стягнення за його вчинення, а також від процесуальної доцільності провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Список використаних джерел

1. Весельська, Т. Ф. Адміністративне затримання особи: українські реалії та міжнародний досвід [Текст] / Т. Ф. Весельська // *Право України*. – 2010. – № 2. – С. 245–248.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Текст] // *ВВР УРСР*. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
3. Комзюк, А. Т. Законність застосування міліцією доставлення і адміністративного затримання правопорушників [Текст] / А. Т. Комзюк // *Державна служба і громадянин: реалізація конституційних прав, свобод і обов'язків* : наук. зб. – Х. : Укр. акад. упр. при Президентові України (Харк. філіал), 2000. – С. 151–156.
4. Комзюк, А. Т. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення: система та компетенція міліції щодо їх застосування [Текст] / А. Т. Комзюк // *Вісник Університету внутрішніх справ*. – Х. : Ун-т внутрішніх справ, 2001. – Вип. 13. – С. 107–113.
5. Миколенко, А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине [Текст] : учеб. пособие / А. И. Миколенко. – Х. : Одиссей, 2004. – 272 с.
6. Столітній, А. В. Зарубіжний досвід застосування адміністративного затримання та шляхи його запозичення для України [Текст] / А. В. Столітній // *Форум права*. – 2012. – № 2. – С. 673. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2012-2/12cavzdu.pdf>

Стаття надійшла до редакції 16.02.2014 р.